

6. Рішення у справі Олександр Волков проти України Заява № 21722/11 [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/974_947/print.
7. Рішення у справі Нікула проти Фінляндії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/980_042.
8. Рішення у справі Хант проти України (Заява № 31111/04) Страсбург, 7 грудня 2006 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/974_126.
9. Справа «Пічкур проти України» (Заява № 10441/06) [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/974_984.
10. Доповідь Європейської Комісії «За демократію через право» «Про верховенство права» схвалено на 86 пленарній сесії (Венеція, 25-26 березня 2011р.). [Електронний ресурс] – Режим доступу: [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2011\)003rev-ukr](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2011)003rev-ukr).

Шишкіна Тетяна Єгорівна,

здобувачка ступеня вищої освіти
бакалавра ННПП Національної академії
внутрішніх справ

Науковий керівник:

Чижов Денис Анатолійович,

професор кафедри конституційного права
ННПП НАВС, доктор юридичних наук,
доцент

ДОТРИМАННЯ СВОБОДИ СЛОВА В УКРАЇНІ В ПЕРІОД ЗДІЙСНЕННЯ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЮ ФЕДЕРАЦІЄЮ

Україна, як демократична держава, завжди прагнула до забезпечення свободи вираження думок і права громадян на отримання інформації. Це право закріплене в Конституції України та міжнародних договорах, до яких приєдналася держава. Однак, війна створює виклики, які змушують суспільство шукати баланс між свободою слова та національною безпекою.

В умовах повномасштабного вторгнення росії в Україну, свобода слова часто стає об'єктом дискусій і навіть маніпуляцій. З одного боку, обмеження інформації може бути необхідним для запобігання поширенню ворожої пропаганди та захисту військових стратегій. З іншого боку, надмірне обмеження може сприяти цензурі та порушенню прав громадян, що суперечить демократичним засадам.

Ця тема також має глобальний контекст, оскільки Україна стала центром інформаційної війни, де кожне слово може мати стратегічне значення. Саме тому

важливо розглянути, як держава, медіа та суспільство реагують на ці виклики, які механізми використовуються для забезпечення прозорості, і чи вдається зберегти основні принципи демократії в умовах воєнного стану.

Свобода слова – один із ключових елементів демократії. У мирний час вона дає суспільству можливість обговорювати різні погляди, критикувати владу, вести відкритий діалог, обмеження свободи слова вважається грубим порушенням базових демократичних норм. Під час воєнного стану, свобода слова не втрачає своєї цінності, але має враховувати безліч нових обставин: кожен текст, кожен сюжет може стати зброєю – проти ворога або проти себе. Україна захищає не лише свої географічну територію, а й право на правду. Ворог намагається знищити нас не тільки фізично, але й інформаційно – через пропаганду, дезінформацію, спроби викривити реальність.

Свобода слова гарантується статтею 34 Конституції України, яка передбачає право кожного громадянина вільно висловлювати свої думки, збирати, зберігати та поширювати інформацію. Водночас ця стаття допускає можливість обмеження свободи слова в інтересах: національної безпеки; територіальної цілісності; громадського порядку; запобігання заворушенням чи злочинам та охорони здоров'я та моралі. Такі обмеження мають встановлюватися законом і бути пропорційними меті, яку вони переслідують.

У відповідь на виклики війни українське законодавство було посилено новими нормами, які регулюють інформаційну безпеку. Зокрема, було введено кримінальну відповідальність за колабораціонізм, виправдання російської агресії та поширення проросійських наративів. Також держава активізувала боротьбу з дезінформацією шляхом створення платформ для перевірки фактів і контролю за діяльністю ЗМІ. Це дало змогу протистояти поширенню фейків та зберегти єдність суспільства.

Україна, як учасниця Європейської конвенції з прав людини, зобов'язана дотримуватись міжнародних стандартів у сфері свободи слова. Відповідно до статей Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, обмеження цього права можливе лише у випадках, коли воно законно, необхідно і пропорційно до поставленої мети. Європейський суд з прав людини багаторазово наголошував, що свобода вираження думок є однією з основ демократичного суспільства, тому її обмеження вимагає обґрунтованого підходу.

Цензура, запроваджена в умовах воєнного стану, повинна мати чіткі межі. Її метою має бути виключно захист національної безпеки та запобігання витоку інформації, яка може зашкодити військовим операціям чи деморалізувати суспільство. Водночас держава не повинна використовувати такі заходи для переслідування інакодумців чи придушення критики влади. Свобода слова навіть у період війни залишається важливим елементом функціонування демократичної держави.

Судова практика також відіграє значну роль у регулюванні свободи слова в умовах війни. Українські суди все частіше розглядають справи, пов'язані з поширенням дезінформації, колабораціонізмом чи підтримкою агресора.

Прийняття таких рішень вимагає від суддів дотримання принципів справедливості та врахування міжнародної практики, зокрема прецедентів Європейського суду з прав людини.

Громадянське суспільство та медіа є ключовими учасниками цього процесу. Правозахисні організації здійснюють моніторинг обмежень свободи слова, аналізують правові акти та інформують міжнародну спільноту про ситуацію в Україні. Правозахисна організація, така як "Українська Гельсінська спілка", здійснює аналіз правових актів та відстежує випадки зловживань. Також сприяє залученню міжнародної спільноти до моніторингу ситуації в Україні. Медіа, зі свого боку, зобов'язані дотримуватися журналістських стандартів, уникати поширення неправдивої інформації і працювати в інтересах суспільства.

Таким чином, свобода слова в Україні під час війни виступає показником здатності держави та суспільства дотримуватись демократичних цінностей навіть у найскладніші часи. Збереження цього права, попри тимчасові обмеження, є принциповою умовою для подальшого розвитку країни. Війна не повинна стати приводом для руйнування демократичних інститутів чи придушення громадянської активності. Навпаки, досвід цих важких часів має слугувати основою для подальшого зміцнення правової держави, де права людини та національна безпека існують у гармонійному балансі. Відповідальний підхід до свободи слова сьогодні забезпечить Україні міцний фундамент для демократичного розвитку в майбутньому. Сьогодні маємо нагадати собі, що свобода слова не є чимось, що можна вважати за належне. Вона одночасно є і метою, і зброєю в нашій боротьбі за майбутнє. І кожне сказане слово має значення – для України, для світу, для демократії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

- 1 Конституція України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Актуальні проблеми конституційного права України: підручник / За заг. ред. проф. Олійника А.Ю. Київ. «Центр учбової літератури». 2013.
3. Європейська Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: Міжнародний документ від 4 листопада 1950 р. (із змінами, внес. Протоколом № 11). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004
4. Конституційне право : підручник. За заг. ред. О. С. Бакумова, Т. І. Гудзь, М. І. Марчука ; [О. С. Бакумов, Л. Д. Варунц, Т. І. Гудзь та ін.] ; передм. М. І. Марчука. Харків. 2019.
5. Сироїд Т.Л., Фоміна Л.О. Міжнародний захист прав людини: навч. посіб. Харків. Вид. «Право». 2019.
6. Чижов Д. А. Обмеження прав людини з метою забезпечення оборони та національної безпеки держави// Національна безпека України в умовах нових викликів і загроз: бірник наукових статей за матеріалами І-ої науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті професора Ю. П. Битяка, 19 травня 2023 р..

Харків. 2023. С. 23-27.

7. Конституційне право: підручник. За загальною редакцією М.І. Козюбри./ Ю.Г. Барабаш, О.М. Бориславська, В.М. Венгер, М.І. Козюбра, А.А. Мелешевич. Київ. Вид. «Ваіте». 2021.

8. Демиденко В.О. Забезпечення права кожного на достатній життєвий рівень в умовах воєнного стану та післявоєнний період// Адміністративна юстиція в Україні: проблеми теорії та практики. Соціальні права. Виклики воєнного часу 2023 рік: збірник тез та доповідей VI Міжнародної науково-практична конференції. Київ, 2023. URL: <https://court.gov.ua/press/pressofficeanons/1405776/>

9. Загальна декларація прав людини : Міжнародний документ від 10.12.1948. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015

10. Чижов Д.А. Роль державного механізму в забезпеченні прав та свобод людини у сфері національної безпеки України: монографія. Київ. Національна академія внутрішніх справ, 2023. 216 с.

Якимова Анастасія Русланівна,
здобувачка вищої освіти бакалавра
ННПП Національної академії
внутрішніх справ

Науковий керівник:

Тригубенко Галина Василівна,
доцент кафедри конституційного
права ННПП НАВС,
кандидат юридичних наук, доцент

ПРАВО НА ОСВІТУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Право на освіту є однією з основоположних гуманітарних цінностей і закріплене у багатьох міжнародних договорах, зокрема в Загальній декларації прав людини та Конвенції ООН про права дитини. В Україні право на освіту також гарантовано Конституцією та національними законами. Однак з початком війни, спричиненої російським вторгненням у 2022 році, це право зазнало серйозних викликів. Війна вплинула на всі аспекти життя українців, зокрема на систему освіти, створивши безпрецедентні труднощі для забезпечення доступу до навчання. Проблеми з якими стикалася освітня сфера включають руйнування навчальних закладів, тимчасове переміщення учнів і вчителів, відсутність доступу до традиційного навчання внаслідок бойових дій і гуманітарної кризи, а також збільшення психоемоційного навантаження на дітей і педагогів. Попри ці труднощі, право на освіту залишалося пріоритетом для нашої країни.

Одним із найважливіших документів, який встановлює це право, є Загальна декларація прав людини, яка проголошує право кожної людини на освіту. Це право